Thunberg, K.P.

Periculum medicum de utilitate plantarum
quarandam svecicarum... 1813.

581.63
.T53

PERICULUM MEDICUM
DE
UTILITATE PLANTARUM QUARUNDAM
SVECICARUM

VENIA EXP. FAC. MED. UPSAL.
PRÆSIDE
CAROL. P. THUNBERG

EQUITE AURAT. REG. ORD. DE VASA,
MED. DOCT. PROF. MED. ET BOT. REG. ET ORD. REG. COLL. SANIT. MEMB.
HON. ACAD. CÆSAR. PETROPOL. ET NAT. CURIOS. REG. SCIENT. LOND. HOLM.
AGRIC. SOCIET. SCIENT. UPS. PHILAD. PATR. HOLM. ET CIV. OECON. FINL. BEROL.
NAT. SCRUT. PARIS. HAFN. MOSCOU. ET HALENS. HIST. NAT. GORENKENS.
LUND. HARLEM. AMSTELD. OECON. ET INST. LITT. ZELAND. NIDROSIENS.
TICINENS. IENENS. LINN. LONDIN. REG. SCIENT. PHYS. ET PHYTOGRAPH. GÖT-
TINGENS. WETTER. NANSIENS. MED. PARIS. EMUL. MONSPEL. MED. MA-
TRITENS. MEDIC. ET NAT. STUDIOS. EDIMBURG. ET PETROP. MEDICO-
CHIR. MEMBRO NEC NON ACAD. SCIENT. PARIS. ET INSTITUT. NATION.
MONSPELIENS. AGRICULT. PARIS. MEDIC. LONDIN. SCANDINAV. FLORENTIN. ET
BATAVIN. IND. OR. CORRESPOND.

PROPONIT
ERICUS ACREL

STIPEND. ACRELIANUS.
STOCKHOLMIENSIS

IN AUDIT. BOTANICO D. V. JUN. MDCCCXIII.
H. A. M. S.

UPSALIÆ
EXCUDEBANT STENHAMMAR ET PALMERSTEDT
REG. ACAD. TYPOGR.

QK
99
A1
T53
1812
CENTRO

ENKEFRU PROFESSORSKAN

ANNA MARG. ACREL

FÖDD BORELL

MIN HULDASTE MODER!

Den Moderliga vården af mina barnaår öfvergick små-
ningom till en lika huld omsorg för mig, såsom yngling;
måtte minnet af dessa ljufva mödor och vissheten om min
eviga tacksamhet uti Edra ögon-gifva detta Eder tillegnade
Academiska arbete ett värde, hvarpå det inför ingen annan
Domare vågar göra anspråk!

EDER

lydige Son.
ERIC.

JACOBO ÅKERMAN

MED. DOCT. CHIR. PROF. REG. ET ORD. UPS.

REG. SOC. SCIENNT. UPS. MEMBRO ACAD. ITAL.

SCIENT. LITT. ET ARTT. CORRESP.

AFFINI ET EVERGETÆ
DILECTISSIMO

Maxima sunt Tua in me merita: Exigua admodum;
quæ referre valui, grati animi documenta: Minimum forte
omnium præsens hoc, quod Tibi oblatum ne dedigneris; Si
igitur debita male exsolvat idem, amplitudinem potius Tuo-
rum beneficiorum ut accuses, quam sensuum quandam meorum
sterilitatem, obtestor

TUI NOMINIS

cultor devotissimus
ERICUS ACREL.

*Verum est, ad ipsam curandi rationem
nihil plus conferre, quam experientiam.*

CELSUS.

Medicaminum, quæ hucusque innotuerunt, etsi magna sit multitudo, quorum tamen adeo non perfectam habemus notitiam, ut nonnullorum usus ne præsagium quidem nobis obtulerit, magnus certe restat numerus perquirendus. Liquet hoc, testantibus artis medicæ monumentis. Quam non jacuit diu in oblivione *Mercurius*, sua medicandi virtute non incognita? cujus non risus est consecutus *Paracelsianum* hujus medicamenti usum, quem tamen nostro ævo magna ex parte imitantur multi, auctoris olim irrisi vestigia legentes? *a)* Quibus non bellam ad jocandum materiem præbuit nostris temporibus *Animalis*, qui dicitur, *Magnetismus*, remedium a peritisimis maximique faciendis Germaniæ medicis vulgo adhibitum & collaudatum, quo curationes bene multæ prospero tentatæ sunt successu? *b)* Quantulum a priori præjudicari possit rei cujusdam in corpus humanum vis, satis testatur experientia. Quum talia componuntur, qualia singula eadem pol-

A

len-

a) cf. *Kurt Sprengel* Verf. einer pragm. Gesch. der Arzneyk. Halle 1794, Tom. III.

b) cf. *Wienholt* Heilkraft des thier. magnetismus nach eig. Beobacht. Vol. I. — III. Lemgo 1802 — 1806. *Kluge* Verf. einer Darst. der animal. Magnetismus als Heilm. Berlin 1811.

lent efficacia, non eadem item oritur vis compositionis. Immutabile manet igitur pretium notis quibusdam *formulis*, nec ex iis eximitur aliquid, cujus in vicem additur aliud ejusdem alioquin virtutis, nisi mutata simul totius compositionis efficacia. Analyses etiam chemicæ, quibus indefessa discendi cupiditas varias subjecit materies, parum nobis explicuerunt pretium, quod corporibus imprimis *organicis* in re debeatur medica, idque alias ob causas nullas, nisi quod ex ejusmodi diversarum partium examine eadem sæpe producuntur principia. Sic per analysin, quam nuper molitus est *Schrader*, compertum habemus de *Conio maculato* & *Brasica oleracea*, eadem iis inesse elementa. Quæ testari videntur omnia, nihil nisi expertum in *Medicina* & *Pharmacologia* valere, nec restare medico, nisi scrupulosum singulorum & universorum discrimen, eligens potiora, deteriora rejiciens. Sic in id incumbat indefessa medici disquisitio, ut nihil suam fugiat attentionem. Erit igitur, quod nos quoque speremus, nostrum suo non carere pretio juvenile conamen, quo debitam conciliaturi indigenæ Floræ observantiam *pharmaceutice* describere studebimus nostrates illas herbas, quæ in quarta Pharmacopoeæ Svecanæ editione locum non obtinuerunt, sed olim in medicina fuerunt usitatæ, aut excellunt quibusdam, quæ gustu & olfactu percipi possunt, qualitatibus aut alia quadam singulari proprietate, quare inter medicamenta quæ tententur, haut indignæ sunt visæ. Benignos vero Lectores oramus, ut indulgeant mendis & erroribus, quibus ut careat nostrum tirocinium, pertæsi veremur.

Monandricas inter Floræ Svecanæ plantas, a qua sperari licet singularior quædam in medicina virtus, alia est nulla nisi :

DSI

So-

SALICORNIA HERACEA Linn. Fl. Sv. Ed. 2 pag. 1
Svensk Botanik Tom. III Tab. 252.

Habitat per totam Europam ad litora maritima. in pluribus Sveciæ meridionalis locis, quales sunt Gothlandiæ atque Oelandiæ litora; in tæniis Calmariensibus, in Bohusia, ad Gothoburgum.

Usus pharmaceuticus: Herba recens l. condita.

Descriptio: Annua, exotica, perennis, tamen vix diversa est, secundum assertionem celeb. VahlII. c) Caule apud nos palmari & ultra, ramoso, ramis diffusis, tactu scabrido, articulado: articulis apice dilatatis, ramis oppositis, foliis nullis.

Proprietas: acris, -salsus, ingratus sapor.

Usus medicus: in Scorbuto. Eum in finem copiose consumitur in Zelandia æstivos per menses, ut commemorat Bergius. d) Adversus Icterus & Apoplexiam nervosam ejus drachm. II per diem in sapone cum extractis amaris pol-
lere dicuntur *) Eam quoque ad præparandum Natrum adhiberi nemo ignorat, sed qualitas illa, cui debetur generatio natri, non est plantæ propria, quoniam, ut plurimum testantur experimenta, quod nihil hujus Alkali contineat, si a litoribus maritimis translata in aliis colitur locis.

Observatio: Planta in maritimis collecta contra Scrophulam tentanda, quum sciamus, quam efficax in hoc morbo

c) Martini VahlII Enumeratio plantarum &c. Hafniæ 1805. Vol. I pag. 9.

d) Bergii Materia medica p. 9.

*) Rafns Danmarks og Holsteens Flora. Kjöbenhavn 1796 Tom. I pag. 329.

bo remedium sit aqua marina, verique simile, hanc aquam plantæ magnam impertiri suarum virium partem.

Indigenas inter plantas Diandricas sunt, quæ sequuntur, imprimis nominandæ:

VERONICA BECCABUNGA. Linn. Fl. Sv. Ed. II. pag. 5. — Svensk Botanik Tom. 2 Tab. 127.

Habitat: frequens per omnem Sveciam, in locis scaturiginosis, ad fontium latera, in rivulis, qui per hiemem raro congelantur.

Ufus Pharmaceuticus: herba recens, quæ etiam per hiemem colligi potest; Succus expressus.

Descriptio: Perennis, spithamea l. ultra, glabra, succulenta, caule repente, tereti, simplici l. subramoso. Foliis ovatis, planis, subcarnosis, obtusis, serratis, dilute viridentibus. Floribus racemosis, lateralibus. Racemis oppositis, bracteis linearibus.

Proprietates: Folia contrita hebetem spirant odorem, sapore amaro & non nihil adstringente, cujus posterioris sensus diu satis in ore remanet.

Ufus medicus: in *Scorbuto*, ubi aliis plantis antiscorbuticis ad mitigandam earum acrimoniam imprimis admiscenda commendatur e). Adhibita est olim ad vulnera sananda.

Observatio: Majorem sane, quam quæ datur, attentionem suo jure sibi vindicare videtur hæc planta, e plurimis immerito exclusa *Pharmacopoeis*; ejus enim sapor amarus atque analogia cum virtutibus plantarum proxime affinium præsumendi causam præbent, fore eam, præter antiscorbuticam, tonicam etiam vim habituram. Præterea
col-

e) Rafn Danmarks og Holsteens Flora Tom. 1 pag. 351.

colligi potest hæc planta iis anni tempestatibus, quibus alia antiscorbutica omnes præsto non sunt, nisi sicca aut condita, idque non exiguum commodum, quum negari non possit, *conservam* præ planta *recenti* parum possidere efficaciam.

VERONICA ANAGALLIS Linn. Fl. Sv. ed. 2. p. 5.

Habitat: per Sveciam fere omnem, haud infrequens in Uplandiæ, Ostrogothiæ, Westmanniæ fontibus, fossis, rivulis, qui per hiemem raro congelantur.

Usus pharmaceuticus: idem ac præcedentis.

Descriptio: Annua, subpedalis, glabra, succulenta, caule erecto, tereti, crassiori, ramoso, inferne radicante. Foliis lanceolatis, planis, subcarnosis, serratis serraturis remotis, dilute virentibus. Floribus racemosis, lateralibus. Racemis oppositis. Bracteis linearibus.

Proprietates & usus medicus non differunt a præcedentis, cum qua adhiberi potest.

VERONICA CHAMÆDRYS Linn. Fl. sv. ed, 2. pag. 6.
— Svensk Botanik Tom. IV Tab. 239.

Habitat: per omnem Sveciam frequentissima in pratis.

Usus Pharmaceuticus: herba exsiccata, legenda paulo ante tempus florentiæ.

Descriptio: perennis, spithamea & ultra. Caule ad radicem repente, demum adscendente, debili, bifariam piloso. Foliis pollicaribus, ovatis, rugosis, dentatis, margine pilosis. Racemis lateralibus ex alis superioribus, oppositis, caule altioribus. Bracteis linearibus.

Proprietates: Sapor amarus, parum adstringens neque ingratus. Infusum hujus a Theæ Chinenfis Infuso parum differe, contendunt multi.

Usus

Ufus medicus: In febribus & morbis chronicis, quando potum leniter stimulantem nec ingratum volumus. In Pharmacopoea nostra svecana ed. IV fit tantum mentio *Veronica officinalis*, sed illa; ut Linné f) Rafn g) Quenfel h) auctoresque alii affirmant multi, theam præbet multo meliorem.

Observatio. Quum medicus haud raro sollicitus fit de potu pauperibus ægrotantibus apto, sæpe fit, ut vix ullus minoris pretii simulque aptior obtineri possit. Par igitur foret, eripi plantam oblivione, qua obruta jacuit, atque in officinis prostare pharmaceuticis, quæ simplicibus tantilli pretii tamque efficacibus abundare haud facile possunt.

PINGUICULA VULGARIS Linn. Flor. Sv. ed. 2 p. 8. Svensk Botanik Tom. I. Tab. 36.

Habitat: per omnem Sveciam frequens, in uliginosis.

Ufus pharmaceuticus: Folia recentia, e quibus succus exprimatur.

Descriptio: perennis, palmaris & ultra. Scapo plerumque solitario, ad radicem pubescente, glabro, unifloro. Foliis radicalibus, ovatis, margine involutis, obtusis, sesquipollicaribus. Corollæ nectario cylindræo, recto, longitudine corollæ.

Proprietates: Folia non nihil succulenta saporem vix produnt ullum, sed singularis, qua planta pollet, vis in lactis recens multæ coagulationem, diversam adeo ab ea, quæ aliis contrahitur coagulis, ea est, quæ nostram inprimis meretur attentionem.

Ufus

f) Flora Svec. I. c.

g) Rafn Danmarks och Holstens Flora pag. 354. T. I.]

h) Svensk Botanik I. c.

Ufus medicus: succus, quemadmodum monet Rafn, adversus Tineam prodest, si eo lavantur capita infantum. Auctores affirmant multi i) ubera vaccarum vulnerata eodem illita sanari. Islandorum quoque mos est usitatus, ut folia cum *Oleo lini* cocta pro emplastris adhibeant ulceribus inveteratis, unde apud veteres auctores *Sanicula* etiam appellata est k). *Lewis* commemorat syrupum, qui in *Vallesia* ex succo plantæ concoquitur, atque ex foliis in jusculo carnario decoctum, quod ut laxans propinatur.

Observatio: digna est hæc planta, quæ ulterius examinetur. Singulare quoddam huic inesse principium, de quo nescimus, an in corpore vegetabili alio inhabitet, propria sua testatur & mira, quam habet, lac coagulandi virtus. Scilicet nihil jam feri secernit lac tantum in massam cremori similem transiens. Utrum illud hujus plantæ principium in medicaminis vicem olim sit medicinæ tribuendum, factæ decident experientiæ; nos autem cum *Linneo* l), cui album calculum adjicit *Lewis*, examine futuro dignum judicamus.

VERBENA OFFICINALIS Linn. Fl. Sv. p. 10 Svensk Botanik Tom. III Tab. 182 m)

Habitat: in Svecia rarissime, in Scania circa Helsingburgum a *Leche* primum inventa, item a Prof. *Kraak* in territorio Albroensi, ad pagum Rastundam. Nunquam ultra

i) cf. *Lewis Materia Medica* pag. 505.

k) cf. *Caspari Bauhini & coëvorum scripta*

l) *Linn. Flora Lap.* Ed. 1. pag. 10. *Lewis Mat. med.* l. c.

m) In eo rectissimum fecisse nos credimus, quod ordinem in *Linnei Fl. Sv.* immutatam secuti, *Verbenam* hoc loco recipimus.

tra dimidium milliare Anglicum ab aedificiis inveniri confirmat *Miller*. *n)* Facili negotio Svecanis in hortis plantatur.

Ufus pharmaceuticus: herba recens l. exsiccata, succus expresus l. infusum foliorum.

Descriptio: perennis, pedalis & ultra. Caule erecto, plerumque solitario, ad radicem curvato, callis sparsis scabro. Foliis lyrato-pinnatifidis, incis, crenatis, subscabris. Spicis filiformibus, paniculatis, multifloris, terminalibus. Floribus tetrandricis.

Proprietates: sapor non nihil amarus & adstringens.

Ufus medicus: a veteribus medicis multum collaudatur hæc planta, recentiori ævo omnino fere obsoleta. Fuisse multis in morbis adhibitam, commemorat *Plinius*. *o)* Imprimis vero de suo adversus dolorem capitis chronicum usu multæ notatuque maxime dignæ sunt traditiones, e quibus *De Haen* *p)* refert hanc: puella viginti quinque annos nata diuturno & intolerabili infestabatur capitis dolore, qui a sexto ætatis anno frequens & dirus adfuit. Commendata multa & interna & externa remedia sine ullo adhibuit successu. Confugit tandem ad *Verbenam*, exsiccata primo, deinde recentem collo appensam, atque aquas *Verbenæ stillatitias* *Unc. IV* cum *Spirit. Vitrioli gtt. iv* in diem, unde mox profectum est levamen morbusque tandem radicitus est sublatus. *Forestus* etiam valde singulare refert exemplum. Veteres auctores bene multi faciunt hujus

n) *Gardeners Dictionary*.

o) *Plinii Hist. nat.* Ed. Biponti. 1784, Vol. IV Lib. XXVI Cap. XIV. XXI. XLIX. LV. LXIV. LXXXVII. Quantum *Verbenæ* pretium statuerint Romani, colligitur ex Lib. XX Cap. III.

p) *Ant. de Haen Ratio medendi &c.* ed. 2. Tom. VI. pag 295 sq.

jus plantæ mentionem, imprimis si de *Cephalalgia* agitur, Nimia ut videtur, laude eam commendavit Morley adversus *Scrophulam*. q) Forſitan etiam adverſus febrim querceram fuerit remedii loco adhibita, ſed ſine ſucceſſu. r) Aqua ejus deſtillata in *Ophthalmiis* eſt tentata atque infuſum ejus adverſus *Anginas* gargarismatum vice datum, nec ſua carere videtur efficacia.

Obſervatio: animiam, qua hujus plantæ mentionem fecerunt majores, laudem cum oblivione comparantes, quâ obruta jacet hodie, non poſſumus non in noſtro de *Verbenæ* utilitate judicio hæſitare. Quum vero ſimul adſint accuratæ & a probatis auctoribus perſcriptæ morborum relationes, quæ ejus virtutem teſtari videntur, ſatis ſane rationis ſupereſt, plantam in ulteriorem vocandi diſquiſitionem.

q) Eſſay on Scrofula.

r) Svensk Botanik, l. c.